

סנהדרין דף ל"ו

במנין של רבי היו מתחילים מן הצד למדנו במשנה, דיני ממונות הטמאות והטהרות, אם בא אדם לשאול על דבר טהרות, שואלים תחלה את הגדול שבדיינים. רב אמר אני הייתי במנין של רבי, שהושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה, אבל נותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות, וממני היו מתחילים. הווי שואלת הגמרא הרי שנינו במשנה שמתחילים מן הגדול. ואמר רבה בנו של רבא, ויש אומרים רבי הלל בנו של רבי וולס, שהמנין של דינו של רבי שונה שבכל המנים היו מתחילים מן הצד מפני הענוה יתירה שבו.

ממשה עד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד
רבא בנו של רבא אמר, ויש אומרים רבי הלל בנו של רבי וולס, שמימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד במקום אחד, אדם שאין כמותו בכל ישראל בתורה ובגדולה. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה במקום אחד ביהושע! ואומרת הגמרא שהיה עמו אלעזר, שהיה חבירו בתורה, ולא היתה התורה במקום אחד. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה בפנחס! ואומרת הגמרא שהיה עמו הזקנים. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה במקום אחד בשאול! ואומרת הגמרא שהיה עמו שמואל. ואפילו ששמואל מת לפני שאול לא היתה בשאול לבד תורה וגדולה כל ימיו! ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה במקום אחד בדוד, ואומרת הגמרא שהיה עמו עירא היאירי שהיה שונה לחכמים על גבי כרים וכסתות, ודוד היה מנהיגו עליו לראש. ואפילו שירא מת לפני דוד לא היתה בדוד תורה גדולה במקום אחד כל שנותיו. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה במקום אחד בשלמה, ואומרת הגמרא שהיה עמו שמעי בן גרא. ואפילו ששלמה הרגו לא היתה בשלמה תורה וגדולה במקום אחד כל ימיו. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה

וגדולה בחזקיה!⁷⁶, ואומרת הגמרא שהיה עמו שבנא, ששיבתו היתה גדולה משל חזקיה. ולא היתה בחזקיה תורה וגדולה במקום אחד כל ימיו⁷⁷. ושואלת הגמרא הרי היתה תורה וגדולה בעזרא! ואומרת הגמרא שהיה עמו נחמיה בן חכליה. ורב אדא בר אהבה אמר שמימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. והונא בר נתן היה כפוף לרב אשי⁷⁸.

ד"נ מתחילים מן הצד
אמר רבי אחא בר פפא, לומדים שבדיני נפשות מתחילים מן הצד⁷⁹ מהכתוב: "ולא תענה על רב לנטת" כתוב "רב" בלא יו"ד, לא תחלוק על מופלא של בית דין, ולא מתחילים ממנו שמא הוא יראה לו חובה ולא יחלקו עליו. אלא מתחילים מן הצד שהמופלא שבבית דין ישמע את דברי אחד מן המזכים ויסכים עמו. רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מהכתוב בשמואל: "ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו" ויחגר גם דוד את חרבו כשנמנו על נבל לדונו משום מורד במלכות⁸⁰.

אין מונים אב ובן רב ותלמיד בשנים
בד"נ
אין מונים אב ובן רב ותלמיד בשנים אמר רב, בדיני נפשות אדם שונה לתלמידו ודן עמו. ומראה לו פנים לזכות ולחובה, ונמנה עמו או לזכות או לחובה, ומטים את הדין על פי התלמיד כאחד מן הדיינים. ומקשה הגמרא ממה ששנינו, שבטהרות והטומאות, שהוראתם ביחיד ואין בהם מנין אלא אם כן חולקים וצריך לעמוד למנין, מונים אב ובנו, רב ותלמידו בשנים⁸¹. אבל בדיני ממונות ודיני נפשות ומכות שהמנין שלהם הוא אף בתחילת הדין מן התורה, שלשה ועשרים ושלשה. וכן קידוש החודש שצריך שלשה, ועיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה, האב ובנו אינם כשרים זה עם זה. והרב ותלמידו נמנים אחד. לא ישב בצידו ואפילו שותק אלא יעמוד והולך לו⁸².

שונה אדם לתלמידו ודן עמו כגון
ר"כ ור"א
ואומרת הגמרא שרב אמר שמונים רב ותלמיד בשנים בתלמיד כגון רב כהנא ורב אסי, שצריך

76 יש ספרים שלא גרסו והא הוה חזקיה שחזקיה המלך לא היה מושל על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים, ועוד ששבנא היה רשע. וקצת קשה שלא תירצו בדוד הוה מפיושת שהיה מבייש פני דוד בהלכה. תוס'.

77 שמשוהותחל' גדולתם לא פסק כל שניהם. ותימה שלא תירצו על יהושע הוה עתניאל בן קנז שהחזיר הלכות (שנשתכחו מישראל בימי אבלו של משה. תוס').

78 הונא בר נתן היה קרוב למלכות כמו ששנינו בזבחים שהתקיים בו והיו מלכים אומנין. תוס'.

79 דיני נפשות מתחילים מן הצד משום לא תענה על רב אבל בדיני ממונות לא חיישי', ומ"מ בדרך שאלה יכולים לענות. ואפשר שלא תענה על רב כתוב בדיני נפשות ולא בדיני ממונות אע"ג שלטנות הוא גם על דיני ממונות למ"ד שמעמיד לעיל בב"ד נוטה. תוס'.

80 כאן משמע שנבל הכרמלי היה מורד במלכות ודוד שחשב עצמו מלך רצה לדונו, וכן א' בפ' במה בהמה באוריה שהיה לו לדוד לדונו בסנהדרין ולא דנו אע"ג שהיה מורד במלכות. וקשה הרי אמרו במגילה שמורד במלכות אין צריכים לדונו. וי"ל שא"צ לדונו כשאר חייבי מיתות אלא לקבל עדות ולדעת אם הוא מורד במלכות. ונראה שמה שא' לא בעי למדייניה הוא לענין מה שש' דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה, ולא בליילה שאחריו. וזה שא' לו אביגיל וכי דנין דיני נפשות בליילה. והשיב לה שהוא מורד במלכות וגומרים בו ביום לחובה וכן מוכח בירושלמי. תוס'.

81 גרסת הרמב"ם דיני ממונות הטהרות והטמאות מונים שנים ועיין כס"מ ולח"מ.

82 משום קידוש החדש ועיבור השנה אבל לענין דין פשוט שאין קרובים כשרים. תוס'.

לגמרא של רבו, למה ששמע מרבו. אבל אינו צריך את רבו לסברה, למצוא ראיות ולישב את הטעמים. ותלמיד כזה נחשב בפני עצמו שהרי משום הגמרא ששמע מרבו, הרי כל ישראל קבלו ממשה. והטעמים שהוא האומר אינם הבנת רבו שנאמר שאם היתה חכמתו מפי רב אחר היה אומר טעם אחר.

דברים שבין ד"מ לד"נ אינם בשור הנסקל
אמר רבי אבהו, יש עשרה דברים בין דיני ממונות לדיני נפשות, וכולם אינם בשור הנסקל, חוץ

ממה שדנים גם את שור הנסקל בעשרים ושלשה. ואמר רב אחא בר פפא, הדבר נלמד מהכתוב: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבוֹ" משפט אביונך אי אתה מטה לא תטה לרעה על פי אחד, אבל אתה מטה לחובה על פי אחד את משפטו של שור הנסקל⁸³.

אין מושיבים בסנה' זקן טריס ומי שאין לו בנים
שואלת הגמרא על דברי רבי אבהו, הרי אינם עשרה דברים אלא תשעה? ואמרת הגמרא, מה

הקושיה?, הרי במשנה שנינו עשרה דברים. ואמרת הגמרא שהקושיה היתה שאין הכל כשירים לדון דיני נפשות, ודיני נפשות בעשרים ושלשה הם דבר אחד. שהטעם שממזר פסול בדיני נפשות הוא משום שצריכים עשרים ושלשה, סנהדרין, ובסנהדרין כתוב "ונשאו אתך" בדומין לך, מיוחסין כמותך. ואמרת הגמרא שיש הבדל נוסף בין דיני ממונות לדיני נפשות. במה ששנינו בברייתא שאין מושיבים בסנהדרין זקן וטריס ומי שאין לו בנים. ורבי יהודה מוסיף אף אכזרי. וחילופיהם במסית, שהתורה אמרה: "וְלֹא תִחַמֵּל וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו".

הכל כשרים לדון דיני ממונות.
שואלת הגמרא, מה בא לרבות מה ששנינו הכל כשרין לדון דיני ממונות? אמר רב יהודה, לרבות

ממזר שכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות⁸⁴. ושואלת הגמרא הרי שנינו פעם אחת שכל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות, ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות⁸⁵. ורב יהודה אמר שהכל בא לרבות ממזר! ואמרת הגמרא שפעם אחת שנינו הכל לרבות שגר כשרלדון דיני ממונות אפילו שאינו בא מטיפה כשרה⁸⁶, ופעם אחת שנינו הכל לרבות שממזר כשר לדון דיני

83 ומכאן לומדים לכל המעלות חוץ מעשרים ושלשה, ומסתברא שההיקש בא לכך, שהוא עיקר הדין ותחילתו, אבל השאר הם להצלה, ומה לנו לחוס על שור המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע. רש"י.

84 לאתויי ממזר לא נאמר על אין הכל כשרין לדון דיני נפשות שאם כן היה צ"ל לאתויי חלל שהוא כשר לבא בקהל ופסול לדון דיני נפשות. אלא על הכל כשירין לדון דיני ממונות וכן מוכח מהצריכותא. ולא אמרו לאתויי סומא מפני שמשמע לו שהמשנה מדברת בפסול יוחסין. תוס'.

85 הקושיה היא על דברי רב יהודה ולא על המשניות. תוס'.

86 משמע שסתם גר כשר לדיני ממונות וק' שבפרק החולץ רבא הכשיר את רב מרי בר רחל ומנאי אפורסי דבבל כיון שאמו מישראל קוראים בו "מקרב אחיך". וי"ל שכאן מדובר לדון גר חבריו. ככמו שא' תוס' בפ' מצות חליצה גר דן חבריו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל. ולא כמו שפ"ה שמדובר לענין דיני נפשות שדן את חבריו ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר. וי"ל שממזר שונה הואיל ואביו ואמו מישראל קוראים בו "מקרב אחיך". תוס'.

ממונות אפילו שאינו ראוי לבוא בקהל.

“ונשאו אתך” בדומים לך

למדנו במשנה, שאין הכל כשרין לדון דיני נפשות. רב יוסף שנה, כשם שבית דין שדנים דיני נפשות צריכים להיות מנוקים בצדק, כך הם צריכים להיות מנוקים מכל מום, פגם משפחה. ואמר אמימר שלומדים את הדבר מהכתוב בשיר השירים: “כָּל־יָפָה רָעִיתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ”. ואמר רב אחא בר יעקב שלומדים מהכתוב: “וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ” בדומין לך שאינו מום ממש. ושואלת הגמרא שמא בימי משה היו צריכים להיות מיוחסין, שתשרה שכינה עליהם. כמו שכתוב: “וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמְתִי עֲלֵיהֶם”. אלא אמר רב נחמן בר יצחק שלומדים שהדיינים שדנים דיני נפשות צריכים להיות מיוחסים מהכתוב: “וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ” יתרו אמר למשה שהדיינים הדיינים שימנה יהיו דומים לך⁸⁷.

87 אף על גב שמאתך היה שייך למעט בעל מום שמושה לא היה בעל מום לא הוה מסתבר לדרוש אתך לכך אם לא משום שכתוב ומום אין בך. תוס'.